

ARTE PLASTICE, DECORATIVE ȘI DESIGN FINE, DECORATIVE ARTS AND DESIGN

IMPORTANȚA CONSTRUCȚIILOR ANATOMICE ÎN CREAȚIA SCULPTORILOR ANIMALIȘTI NAUM EPELBAUM, NICOLAE GABZULIN ȘI VLADISLAV ȘEVCHENCO

THE IMPORTANCE OF ANATOMICAL CONSTRUCTIONS IN THE CREATIVE ACTIVITY OF THE SCULPTORS ANIMALISTS NAUM EPELBAUM, NIKOLAI GABZULIN AND VLADISLAV SHEVCHENKO

ANA MARIAN¹,

doctor în studiul artelor, cercetător științific superior,
Institutul Patrimoniului Cultural

<https://orcid.org/0000-0002-1530-0765>

CZU 730:591.4

730.042(478)

DOI <https://doi.org/10.55383/amtap.2023.1.11>

Construcțiile anatomice sunt indispensabile genului animalier sculptural. Obiectele de artă tridimensională sunt puse în evidență prin mișcarea corpurilor animalelor, care presupune cunoașterea scheletului, pe care, ca pe o carcasă, se situează mușchii. În realizarea genului animalier moldovenesc ronde-bosse sunt cunoscute două abordări: realistă și stilizată. Aceste două modalități de realizare sunt specifice întregii plastici animaliere din URSS, cei mai iluștri reprezentanți ai ei fiind Ivan Efimov și Vasili Vataghin. În creația lui Naum Epelbaum sunt atestate și reprezentări realiste, și cele stilizate, construcțiile anatomice întrezărindu-se în formele sculpturale. În compozițiile lui Nicolae Gabzulin, lucrute realist, detaliului anatomic îi revine rolul primordial, subiectele fiind înscenate. Sculptorul Vladislav Șevchenko, deși nu a cunoscut profund anatomia corpurilor animalelor, în realizările sale naive, dar profesioniste, a intuit și a surprins formele în mișcare. Acești trei maeștri au fost cunoscători sensibili ai lumii animalelor, în lucrările lor construcțiile anatomice au servit ca bază în realizarea unor opere veridice.

Cuvinte-cheie: sculptură, construcții anatomice, detalii anatomice, psihologie, gen animalier sculptural

Anatomical constructions are essential for the sculptural animalistic genre. Three-dimensional art objects are rendered through the movements of the animals' bodies, which presuppose the presence of anatomical knowledge of the skeleton, as the frame on which the muscles are located. In the implementation of the Moldovan animalistic genre of ronde-bosse, two approaches are identified: both realistic and stylized. In general, these two approaches characterized the animalistic genre in the USSR; its best representatives were Ivan Efimov and Vasily Vataghin. In the works of Naum Epelbaum, we find both realistic and stylized images, anatomical structures which are guessed in the sculptural forms. In the compositions of Nikolai Gabzulin, presented in a realistic manner, the anatomical details are decisive. Although the sculptor Vladislav Shevchenko was not deeply familiar with animal anatomy, he worked intuitively and in his naive, but professional works, conveyed forms in motion. These three masters were connoisseurs of the animal world; in their creative activity the anatomical constructions helped to realize true images.

Keywords: sculpture, anatomical constructions, anatomical details, psychology, sculptural animalistic genre

---

1 Email: anisoara-marian@yandex.ru

Introducere

Construcțiile anatomice sunt indispensabile și genului animalier sculptural, obiectele de artă tri-dimensională fiind puse în evidență prin formele și mișcarea corpurilor animalelor, care presupun cunoașterea bazei, a scheletului, pe care, ca pe o carcasă, se situează mușchii. Acestea sunt, de fapt, două reperi în abordarea genului animalier. Majoritatea sculptorilor preferă să modeleze manual în lut, plastilină sau ceară formele viitoarelor mostre. Aceste materiale flexibile și moi păstrează amprentele degetelor sculptorilor. Etapa dată fiind finalizată, sculptorul recurge la alegerea materialului și executarea lucrării. În abordarea genului animalier moldovenesc sunt cunoscute două abordări: realistă și stilizată. Aceste două modalități de realizare sunt specifice întregii plastice animaliere din URSS [1 p. 3-9], cei mai iluștri reprezentanți ai ei fiind Ivan Efimov [2 p. 199-205] și Vasili Vataghin [3 p. 5-10]. Astfel, în cazul unor modelări ancorate la realism construcțiile anatomice sunt mai evidente, iar plastica animalieră stilizată recurge la generalizarea formelor, la reducerea vibrațiilor liniilor la curburi și forme geometrificate.

Construcții anatomice în creația lui Naum Epelbaum

Astfel este lucrarea lui Naum Epelbaum, *Zebra* (1962, ceramică, email) [4 p. 128-132]. Forma capului animalului respectă volumele alungite ale craniului, turnura capului, urechile ciulite. *Mușchiul cervical* dictează formele curburii grumazului, iar însuși corpul capătă suport stabil pe membrele inferioare, care, fiind stilizate, formează „o arcadă”, iar exteriorul este decorat prin incizii, care imită blana zebrei.

Anatomizarea se percepe pregnant în lucrarea *Pantere* (1962, ceramică, email) (*Imaginea 1*), în care plastica corpurilor perechii de pantere, prin analogie cu musculatura superficială a pisicii, denotă extinderea *mușchiului trapezului și a celui cleidocervical*, proeminența *mușchiului deido-brahial*. Ținuta elegantă a panterelor, starea lor relaxată se datorează încordării și relaxării concomitente a diferitelor grupuri de mușchi, iar luciul emailului subliniază prin efectele de blitz grațiozitatea acestor animale.

Imaginea 1. Naum Epelbaum, *Pantere*
(1962, ceramică, email)

Sursa: foto din colecția MNAM

O altă lucrare a lui Naum Epelbaum, *Lamă* (1963, ceramică, email), este ceva mai mult stilizată și amintește opera omonimă a lui G.N. Popandopulo [5 p. 108]. Contururile sunt redede fidel, frumusețea și eleganța formelor create de natură, care și fără stilizare, au un aspect artistic, impresionant, fapt surprins de autor. Formele capului sunt reduse și situate astfel ca să înlesnească accepția formei întregi. Mișcarea grațioasă a grumazului cu *porțiunea omobrahială* proeminentă trece lin în membrele inferioare, iar corpul descrește treptat, formând vizual un arc. În așa mod, formele stilizate nu pierd din adevărul artistic.

Naum Epelbaum creează și o *Antilopă gnu* (1963, ceramică, email), formele stilizate ale căreia sunt construite pe baze anatomice. Este relevant grumazul animalului, *mușchii cleidocervical și trapez* fiind încordați, parcă sugerându-ne caracterul sălbatec, nesupus al animalului. Membrele inferioare sunt stilizate și servesc drept suport, ceea ce denotă depărtare de realism. Un alt exemplu concludent al unui studiu detaliat al construcțiilor anatomice este reflectat în lucrarea *Maimuță* (1965, șamotă) de Naum Epelbaum. Forma craniului cu fruntea bombată și maxilarul proeminent, brațele lungi cu labe amintesc întrucâtva de cele umane. Felul de a fi, stângaci și umoristic, al maimuței înviează această compoziție.

Ulterior, Naum Epelbaum creează și un *Bars* (1970), total stilizat și generalizat: capul fără urechi și alte detalii anatomice, membrele inferioare cu *mușchii extensori* estinși într-o mișcare grațioasă, formele rotunjite ale *regiunii dorsale*, coada continuând vizual curbura formelor corpului animalului – toate au servit ideii de grațiozitate, pe care autorul a imprimat-o acestei lucrări.

Un alt exemplu memorabil în creația aceluiași autor, *Leoaică cu leuț* (1970, lemn), prin executarea în lemn servește ideii generale de intimitate și gingașie. Construcțiile anatomice, în special, cele ale scheletului și mușchilor care fac parte din grupul ce determină formele exterioare, sunt redată cu măiestrie.

Lui Naum Epelbaum îi aparține și lucrarea *Cal bătrân* (1978, ceramică, email) (*Imaginea 2*), care exprimă povara bătrâneții. Prin redarea realistă, cu detalii corect imitate și observate în natură, cum ar fi scheletul care transpare prin piele, mușchii lipsiți de forță vitală, capul lăsat cu neputință în jos – toate întregesc imaginea ce-și găsește spectatorul cu inimă mare.

Imaginea 2. Naum Epelbaum, *Cal bătrân*
(1978, ceramică, email)

Sursa: foto din colecția MNAM

O altă lucrare a aceluiași autor, cum ar fi *Bars (leopard)* (1978, șamotă, email) repetă reușita din lucrarea sus-amintită *Bars* (1970) prin limbajul la fel de laconic și expresiv, punând în valoare și construcțiile anatomice.

Altă mostră de gen animalier, aparținând aceluiași autor, este cea cu genericul *Ghepard* (1978, șamotă, email). Lucrarea reprezintă animalul răpitor parcă urmărind prada. În această lucrare construcțiile anatomice se întrezăresc și sunt actualizate de autor, care recurge la stilizări în forme geometrice. Linia grumazului, burta lipită de pământ, mușchii membrilor inferioare încordate – toate evocă faptul că ghepardul își urmărește insistent prada, fiind gata de a o capta.

Tradiția populară de tăiere în lemn este reinterpretată de către sculptorul Naum Epelbaum în două lucrări de gen animalier. Prima dintre acestea este cea cu denumirea *Berbec* (1981, lemn). Ea este puternic stilizată, construcțiile anatomice reducându-se doar la reprezentarea formelor și volumelor exterioare. Construcțiile anatomice sunt acoperite printr-o grilă care reprezintă blana animalului. Același principiu de modelare se atestă și în lucrarea *Țap* (1981, lemn), (*Imaginea 3*), care diferă de prima doar prin podoaba coarnelor, ambele lucrări inducând calm, blândețe, dar și îndărătnicie.

Imaginea 3. Naum Epelbaum, Țap
(1981, lemn)

Sursa: foto din colecția MNAM

În perioada tardivă a creației sale, Naum Epelbaum recurge la deformarea formei, cum ar fi în lucrările *Berbec 1* (1987, șamotă) și *Berbec 2* (1987, șamotă). Aceste două mostre de gen animalier sunt lipsite totalmente de caracteristici care presupun prezența formelor scheletului și a mușchilor, formele amorfe, decorative și decorate prin mici plăcuțe, aidoma mozaicului. Or, aceste lucrări demonstrează tendința autorului spre un alt limbaj plastic și spre alte valori estetice.

Construcții anatomice în creația lui Nicolae Gabzulin

Un alt sculptor, în creația căruia pot fi sesizate manifestările construcțiilor anatomice, este Nicolae Gabzulin [4 p. 128-132]. *Protejarea micuțului* (1959, bronz, turnare), (**Imaginea 4**), este una dintre primele sale realizări achiziționate de MNAM.

Imaginea 4. Nicolae Gabzulin, *Protejarea micuțului*
(1959, bronz, turnare)

Sursa: foto din colecția MNAM

În această lucrare spectaculoasă, executată prin metode specifice redării realiste, detaliului anatomic îi revine rolul primordial: formele sunt inspirate și le repetă pe cele din natură, subiectul fiind înscenat de autor, iar construcțiile anatomice pornind de la formele exterioare, urmând scheletul și mușchii în acțiune, care pot fi sesizați sub pielea animalelor. Același caracter al modelării și redării construcțiilor anatomice se atestă și în lucrarea Țapii de munte (Neliniștea), (1960, lemn). Prin anatomizarea riguroasă, grupul de animale manifestă starea de neliniște interioară. Iar în lucrarea *Câinii și iepurele* (1961, ghips, patinare) construcțiile anatomice – *coastele și arcul costal (hipocondrul)* aleunua dintre câini –sunt atât de evidente, încât pot fi ușor sesizate vizual. Iar *musculatura superficială* la acest câine este redată exhaustiv: *mușchiul pectoral profund, mușchiul oblic extern al abdomenului, mușchii femurali, mușchiul cleidocervical și cel trapez* sunt surprinși în mișcare. Este evident faptul că Nicolae Gabzulin a focusat atenția asupra scheletului și musculaturii acestui câine (unul dintre cei doi). Iepurele este redat la fel de ireproșabil din punct de vedere anatomic, dar ceva mai superficial.

Construcții anatomice în creația lui Vladislav Șevcenco

Tânărul, dar reputatul sculptor Vladislav Șevcenco (anii de viață 1970-1991) s-a manifestat plenar în domeniul genului animalier [6 p. 100-104]. Intuiția, simțul formei și cel al volumului, plasticitatea, redarea cu efect de clar-obscur, dar și cunoașterea exhaustivă a anatomiei mamiferelor caracterizează creația acestui sculptor regretat.

Astfel, în lucrarea *Elefantul și câinele Mosika* (bronz, lemn) formele exterioare ale elefantului nu se întrezăresc sub piele, dar apare senzația că ele persistă, iar formele capului cu trompa, ochi, urechi, gură cu colți sunt redade cu lux de detalii. Animalul este surprins în mișcare, sculptorul surprinzând un moment scurt, pe care-l reproduce cu respectarea exactității totale. Câinele Mosika este redat mai mult schematic, dar impresia produsă de acest animal micuț în preajma elefantului enorm este una completă, ilustrând și fabula care a stat la baza acestei imagini memorabile.

O altă lucrare care conține caracteristici anatomice este cea cu denumirea *Elefant cu copil pe grumaz* (bronz, lemn). Ca și în lucrarea precedentă, elefantul este surprins în mișcare, iar tratarea realistă a animalului și a copilului de pe grumazul său întregeste accepția contrastului mare-mic și scoate în evidență caracteristicile anatomice ale animalului. La fel, clar-obscurul subliniază forța fizică a animalului, frumusețea formelor masive ale elefantului.

Grupul sculptural *Un elefant, o girafă și un rinocer* (bronz) continuă linia reprezentărilor, grația animalelor fiind observată din natură și reprodușă cu migală. Fiecare animal a fost redat reușit din punct de vedere plastic. Chiar dacă autorul nu a avut cunoștințe profunde în domeniul anatomiei, el a surprins formele, volumele, comportamentul animalelor.

Astfel, deja în grupul sculptural următor *Girafă, crocodil și elefant* (bronz) redarea realistă cedează stilizării obținute prin lipirea suprafețelor succesive. Această abordare de modelare nu ignoră totalmente anatomia mamiferelor, amintind de maniera naivă, care este nu mai puțin inteligentă și interesantă.

Totuși, Vladislav Șevcenco revine la o redare realistă și expresivă în modelarea grupului compozițional *Pterodactil, brontozaur și dinozaur* (bronz), în care formele exterioare și mișcarea corpurilor animalelor presupun cunoașterea, deși mai mult intuitivă, a scheletului și mușchilor. Autorul posedă o asemenea forță artistică de convingere prin intermediul prelucrării materialului, încât obține efectele scontate doar prin modelarea manuală.

Posibil, intuiția i-a dictat tânărului sculptor o înțelegere deosebit de acută și corectă a formelor, astfel încât animalele de pe continentul african să-i fie nespuse de apropiate autorului. Dânsul găsea anume acele repere funcționale ale redării corpurilor animalelor încât reușea să realizeze o asemănare covârșitoare și veridică în cele mai subtile detalii, spre exemplu, lucrarea *Două girafe* (bronz, lemn), (*Imaginea 5*).

Imaginea 5. Vladislav Șevcenco, *Două girafe* (1991, bronz, lemn)

Sursa: foto din colecția familiei Șevcenco

Autorul nu se mulțumește cu redarea realistă și fidelă a corpurilor girafelor, în baza studiilor făcute anterior, el recurge la stilizări și uimește spectatorul prin libertatea abordărilor unui modelaj specific doar lui, precum lucrarea *Girafă* (bronz, lemn), care e o dovadă că particularitățile anatomice studiate cândva în profunzime de către sculptor se conjugă stilistic cu maniera lui de autor.

Aceeași stilizare specifică doar creației lui Vladislav Șevcenco este atestată și în compoziția *Urs pe o stâncă* (bronz, piatră). Deși autorul realizează cu lux de amănunte modelarea labelor animalului și detaliile craniului, corpul rămâne a fi o masă amorfă, care amintește detaliile corpului, dar care nu le urmează cu exactitate. Stilizările în interpretarea sculptorului Vladislav Șevcenco sunt interpretative, el dând dovadă de abilități necesare afirmării în calitate de creator independent cu propriile sale opțiuni în domeniul genului animalier sculptural.

Stilizările îi permit sculptorului să realizeze lucrări naive, apropiate vârstei sale tinere, cum ar fi cea cu genericul *Maimuță pe un palmier* (bronz, piatră). Caracteristicile anatomice redată veridic se îmbină reușit cu spiritul său artistic și accepția sa naivă, tinerească despre lumea înconjurătoare.

Una dintre cele mai reușite abordări ale lui Vladislav Șevcenco, lucrarea *Mamut* (bronz), (*Imaginea 6*) confirmă ideea că sculptorul a posedat o viziune exhaustivă asupra formelor exterioare ale animalelor sculptate de el, la care se adaugă mânuirea abilă a tehnicilor, fapt care s-a încununat cu succesul apariției unor opere de o eleganță deosebită.

Imaginea 6. Vladislav Șevcenco, *Mamut* (1991, bronz)

Sursa: foto din colecția familiei Șevcenco

Concluzii

Astfel, ochiul ager, sensibil la curburile formelor, la nuanțarea clar-obscurului, la construcțiile anatomice, care transpar prin formele corpurilor animalelor, precum și redarea sensibilă a dispoziției și caracterului animalelor – toate au contribuit la apariția unei serii reușite de lucrări ale lui Vladislav Șevcenco în domeniul plasticii animaliere.

Așadar, aceste trei nume de referință – Naum Epelbaum, Nicolae Gabzulin și Vladislav Șevcenco – au constituit un triumvirat al unor mari maeștri, cunoscători sensibili ai lumii animalelor.

Notă: Articolul acesta a fost elaborat în cadrul Programului de Stat: 20.80009.1606.12 – *Dimensiunea identitară a artelor din Republica Moldova ca factor activ al dezvoltării durabile a societății în contextul dialogului intercultural european.*

Referințe bibliografice

1. ТИХАНОВА, В. *Анималисты России*. Москва: Советский художник, 1980.
2. ЕФИМОВ, И. *Об искусстве и художниках*. Москва: Советский художник, 1977.
3. ТИХАНОВА, В. *Птицы и звери Василия Ватагина*. Москва: Советский художник, 1987.
4. MARIAN, A. Genul animalier în creația sculptorilor Naum Epelbaum și Nicolae Gabzulin. In: *Studiul artelor și culturologie: istorie, teorie, practică*. 2019, nr. 2 (35), pp. 128–132. Chișinău: Notograf Prim. ISSN 2345-1408.
5. ТИХАНОВА, В. *Лик живой природы*. Москва: Советский художник, 1990. ISBN 5-269-00029-6.
6. MARIAN, A. Lumea animalelor. O lume feerică, în interpretarea sculptorului Vladislav Șevcenco. In: *Arta și tradiția în Europa*. Iași: Editura Spiru Haret, 2018, vol. 9, pp. 100–104. ISSN 2067-6719.